

Fig. 1. Horizontal section through *Planorbulinella cretae* (Marsson); sample A 29, section at Canal Albert, boundary Mb—Mc; $\times 140$.

Fig. 2. Horizontal section through *Planorbulinella cretae* (Marsson); sample from holes in hard ground between Mc and Md (lower Md), quarry Curfs, near Houthem. $\times 140$.

Fig. 3. Transverse section through individual which had been attached to the stem of some plant. $\times 140$. Quarry Curfs, boundary Mc—Md.

Fig. 4. Transverse section through specimen attached on flat substrate. Boundary Mc—Md, quarry Curfs. $\times 300$.

Fig. 5. Part of section fig. 3. $\times 400$.

Fig. 6. Section through small specimen, just through the megalospheric proloculus, showing chambers covering that proloculus at the dorsal side. $\times 140$. Upper Md, quarry Van der Zwaan, Jekerdal.

Elseviers atlas van de archeologie der Lage Landen door G. D. van der Heide. Elsevierpocket A 75. 224 bladz., 26 foto's en 66 tekeningen en kaarten. Elsevier, Amsterdam/Brussel, 1963. Prijs f 2,90.

Archeologen, biologen en geologen moeten samenwerken. Dit wordt door de schrijver benadrukt in hoofdstuk 2 (Archeologie is een vak) en vooral in hoofdstuk 4 (Opgravingen en opgravers), waarin de schrijver de ontwikkeling beschrijft van de archeologische wetenschap in Nederland en in het bijzonder de techniek van de opgravingen. De biologisch-archeologische graaf- en werkmethode van A. E. van Giffen hebben het gewonnen. Tevens vinden wij in dit laatste hoofdstuk een opsomming van de instituten, die zich in Nederland met archeologisch spuurwerk bezig houden.

Toen ik in het „Woord vooraf” las, dat het hoofddoel van dit boek lag in het noorden van de Lage Landen, werd ik een beetje huiverig. Het is echter erg meegevallen. Het Zuiden komt voldoende aan zijn trekken en vaak wordt ook België er in betrokken.

In deze atlas wordt aan de hand van een groot aantal vondsten een beeld gegeven van de levensomstandigheden en gebruiken, die de bewoners van onze gebieden in lang vervlogen tijden kenmerkten, van het tijdperk der rendierjagers tot en met de middeleeuwen. Een groot aantal vindplaatsenkaartjes geeft een indruk van de verbreiding der verschillende culturen, terwijl talrijke foto's en tekeningen de lezer een duidelijk inzicht geven in de aard der vondsten en de opgravings- en conserveringsmethoden.

De schrijver is het hoofd van de afdeling Oudheidkundig Bodemonderzoek van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en beheerder van het museum voor de IJsselmeerpolders te Schokland.

Al vraag ik in deze bespreking vooral de aandacht voor Limburg, toch hoop ik, dat niemand de andere hoofdstukken zal overslaan. De oudste landbouwers van Nederland, de bandkeramiekers, woonden in Limburg, reeds 4000 jaar v. Chr. Hoofdstuk 8, ongeveer 10 bladzijden, geeft een duidelijk beeld van hun behuizing, die eigenlijk pas sinds 1950 goed is bekend geworden. Nodig is ik in dit verhaal de naam van de pionier van het bandkeramisch onderzoek, dokter Beckers. Ook had moeten vermeld worden het boek, dat Beckers met zijn zoon Gabriel heeft uitgegeven in 1940: „Voorgeschiedenis van Zuid-Limburg”. Dit boek is wel verouderd, maar blijft zijn waarde behouden. Prof. Modderman, de tegenwoordige leider van het bandkeramisch onderzoek, heeft onlangs nog uitdrukkelijk gezegd, dat hij veel dank verschuldigd is aan dokter Beckers, die door zijn accurate gegevens en tekeningen het nieuwe onderzoek ten zeerste heeft vergemakkelijkt.

Dan volgt hoofdstuk 9: „In het Zuiden: veehouders en mijnwerkers”. Deze mensen zijn het eerst ontdekt in Belgisch Brabant, te Bosvoorde, maar zij hebben hun materiaal — vuursteen — gehaald uit Spiennes in het krijtgebied. In ons land vinden wij deze mijnwerkers van de Michelbergercultuur in St. Geertruid en Ryckholt, maar de schrijver volstaat met deze simpele opmerking, evenredig aan de belangstelling, die ons land voor de vuursteenwerkplaatsen van deze plaatsen heeft getoond.

BOEKBESPREKING

Die Data von Euklid. Nach Menges Text aus dem Griechischen übersetzt und herausgegeben von Clemens Thaer. Mit 89 Figuren, 75 Seiten. Springer-Verlag, Berlin-Göttingen-Heidelberg, 1962. Ladenpreis: Steif geheftet DM 12,—.

De „Data” van Euklides (geb. ± 365 v. Chr.) zijn eigenlijk een vraagstukkenboek ter oefening in de stof van zijn „Elementen”, het grote leerboek der planimetrie en stereometrie, dat uit 13 boeken bestaat. De Data hebben in hoofdzaak betrekking op de eerste 6 boeken en waren opgenomen in het studieplan van de Alexandrijnse „Universiteit”, waaraan de Griekse filosoof en mathematicus onder de regering van Ptolemaeus I verbonden was. Meer kan en durf ik er niet van zeggen. De wiskundigen onder de lezers zullen wellicht gaarne met dit boekje kennis maken.

K.

Wat vind ik in de bodem? Kleine inleiding tot de algemene geologie door Drs. J. Ch. M. de Molijn. Derde geheel herziene druk, 1963. 124 bladz. met talrijke illustraties. Uitg. Thieme & Cie. Prijs geb. f 4,90.

Wanneer wij deze uitgave vergelijken met de eerste druk van 1955, dan zien wij direct een enorme vooruitgang in de illustratie. Zo is bv. veel aandacht besteed aan de gesteenten, en terecht, daar de jeugd daarvoor tegenwoordig veel belangstelling heeft.

De schrijver houdt de tred van de tijd bij en heeft daarom hoofdstuk II „De sedimentatie en de endogene krachten” geheel nieuw geschreven.

Dit boekje is in de eerste plaats geschreven voor natuurvrienden en aankomende studenten. Het is geen leerboek, maar toch wel een boek, waaruit men veel kan leren. Aan de vorige uitgaven is een gunstig oordeel ten deel gevallen. Wij wensen dit deze nieuwe uitgave ook gaarne toe.

Alle lof voor de uitgever, die de prijs van dit fraaie boekje zo laag mogelijk heeft gehouden.

K.

In de volgende hoofdstukken wordt gesproken over hunebedden, terpen enz. en met een sprong zijn wij in de Romeinse tijd. Het is goed gezien, dat de schrijver enkele belangrijke opgravingen grondig bekijkt en ons niet vermoet met een opsomming van alle Romeinse vondsten. Iets verder noemt de schrijver het grafveld in de Pandhof van de Maastrichtse St. Servaaskerk, dat in laat-Romeinse tijd werd aangelegd en tot in de Merovingische tijd in gebruik bleef.

In hoofdstuk 24 (Pottenbakkerij in Limburg) lezen wij over de ontwikkeling van de keramische industrie in de late Middeleeuwen in onze streken, zoals de vondsten van Brunssum en Schinveld leren, een industrie, die plotseling ophield in het midden van de 14e eeuw, toen de zwarte pest Europa teisterde.

Aan het einde van het boek vinden wij een lijst van termen en begrippen, in dit boek gebruikt, met de verklaring er van.

Deze bespreking is voor een pocket wel wat lang, maar ik heb gemeend hier toch een uitzondering te moeten maken, daar de belangstelling voor de archeologie sterk groeiende is, zoals gebleken is uit de tentoonstelling „Wie waren wij” te Hoensbroek in maart van dit jaar en nog blijkt uit de activiteiten van de pas opgerichte Archeologische Werkgemeenschap Limburg. Dit boekje zal daarom zeer welkom zijn.

K.

Marco Polo in Persien von Alfons Gabriel. 220 Seiten Text, 30 Abbildungen auf Kunstdruck, 1 Vierfarbentafel, 8 Karten. Format: 18 x 25 cm. Verlag Typographische Anstalt, Wien VII (Halbgasse 9), 1963. Gznlb. mit Goldprägung. Preis S 150.

Der Verfasser, der Gelegenheit hatte, in langjähriger Erfahrung die bunte ferne Welt, in der sich Marco Polo bewegte, im Vorderen Orient und auch im tropischen Asien kennenzulernen, spürt in vorliegendem Buch den Wegen des großen Venezianers in Persien nach. In wenig oder ganz unbekanntenen Teilen dieses Landes war bis in neueste Zeit der Verlauf einiger Routen unsicher und umstritten, und hier war der Verfasser Marco Polos erster und bisher einziger Nachfolger. So gelang es durch Vergleich der topographischen Verhältnisse mit dem Wortlaut verschiedener Marco-Polo-Texte manche scheinbare Widersprüche in Marco Polos Buch zu klären und auf grund neuer Gesichtspunkte einiges zu deuten, das vordem rätselhaft war. Bei der Schilderung von Marco Polos Wegen in Persien blickt der Verfasser zurück in die Jahrhunderte, und es entsteht nicht nur das Bild des Landes, wie es jetzt ist, sondern auch wie es war, als der Venezianer über die Bühne schritt. Wir durchwandern ein rasch sich verwestlichendes Persien bereits am Rande des Raumes, in den der moderne Touristenstrom eingebrochen ist, aber auch ein weltfernes zeitloses Persien, wo das Leben heute noch in dem gleichen Rahmen dahinfließt wie vor tausend und mehr Jahren. Auf welchen Pfaden immer wir Marco Polos verwehten Spuren durch Persien folgen, überall werden wir an lang verflones Geschehen gemahnt, und so streift der Verfasser auch die Schicksale, die Land und Leute erfuhren. Das in erster Reihe für geographisch interessierte Leser bestimmte Buch wird ebenso dem Historiker und vor

allem dem Kulturhistoriker von Nutzen sein. Die Bilder sind zum Teil Zeichnungen alter Persienreisender und so ausgewählt, daß sie möglichst das bringen, was von Menschenhand unberührt geblieben ist: seit dem 13. Jahrhundert und Marco Polo mit eigenen Augen sah.

Biologische Notizen. 1. Haustiere, Menschen und Wirtschaft (S. 96). Die Reit- und Tragtiere des Landes sind Pferde, Esel und Kamele. Marco Polo rühmt besonders Pferde und Esel, und dies zurecht, denn sehr im Gegensatz zu heute waren beide Tierarten früher in Persien von hoher Qualität. Feine Pferderassen wurden Jahrhundertlang in Persien von Nomaden gezüchtet. Ueber den Esel lesen wir in der „Beschreibung der Welt”: „Man findet die größten und schönsten Esel der Welt, von denen einer gut 30 Silbermark wert ist, denn sie sind vorzügliche Läufer, sie traben, ganz im Gegensatz zu den Eseln bei uns, und tragen ausgezeichnet ihre Lasten”. Es folgt in der „Beschreibung der Welt” eine kurze Charakteristik der Bevölkerung. Sie fällt sehr ungünstig aus, und es ist anzunehmen, das unser Reisender viele schlechte Erfahrungen machte. Ganz kurze Bemerkungen widmet Marco Polo in diesem Kapitel den Kaufleuten, Handwerkern und der Wirtschaft.

2. Der „Solbaum” (S. 181). In N.E. Persien kam Marco Polo in das „Land des einsamen Baumes”, ein ausgedehntes Gebiet. Der „Einsame Baum” wird in manchen Texten der „Arbor secco” (= der dürre Baum) oder der „Solbaum” (= der Sonnenbaum) genaant und dies in verschiedenen Schreibarten. Der „dürre Baum” und auch der „Sonnenbaum” sind aus alten Legenden bekannt. Der Verfasser versucht den Baum zu identifizieren. Er hält nicht die Platane, obwohl in Persien als solitärer Baum besonders gehegt, sondern die Zypresse für Marco Polos Baum. Das eine Rätsel bleibt, des Verfassers Ansicht nach, wie Marco Polo dazu kam, einem einzelnen Baum eine so große Wichtigkeit beizumessen, daß er ein ganzes, sehr ausgedehntes Gebiet nach ihm benannte.

K.

Schelpen op ons strand door J. G. Th. van Nes. Illustraties van A. W. Wagner. 5e druk. 63 bladz. Uitg. W. J. Thieme & Cie, Zutphen 1963. Prijs geb. f 3,50.

Dit boekje is in de eerste plaats geschreven voor jeugdige personen, die schelpen verzamelen en ook graag de naam willen weten. Deze, maar ook de oudere, kunnen de schelpen gemakkelijk determineren met behulp van dit boekje, waarin zij een keur van afbeeldingen vinden met een goede beschrijving. Alleen voor de zeer kleine schelpen kan men hier niet terecht.

Aan het eerste gedeelte van dit werkje, waarin de schelpen besproken worden, is nog een tweede gedeelte toegevoegd. Hierin bespreekt de schrijver verschillende dieren, die men vaak op of in schelpen aantreft, zoals de zeepokken en de heremietkrab. Ook vertelt de schrijver bijzonderheden over het leven en de teelt van oester en mossel. Zelfs de vogels van ons strand zijn niet vergeten.

Ik twijfel er niet aan, dat velen groot plezier zullen beleven van dit mooi geïllustreerd en keurig uitgevoerd werkje.

K.